

durch Spenden, Almosen BHĀG. P. 5, 12, 12. — c) proparox. das womit man ausgießt CAT. Br. 7, 5, 2, 52. — Vgl. निर्वप, निर्वपण, निवप.

निर्वर् s. u. निर्दर.

निर्वर्णता (von निस् + वर्ण) f. Befreiung aus Varuṇa's Gewalt CAT. Br. 2, 5, 2, 46. 4, 4, 5, 10.

निर्वर्णत्वे (wie eben) n. dass. TS. 6, 6, 5, 2. TBR. 1, 5, 2, 7, 2, 7, 1, 2, 2.

निर्वर्णन (von वर्णम् mit निस्) u. das Ansehen, Betrachten AK. 3, 3, 31. TRIK. 3, 2, 20. H. 577.

निर्वर्णनीय (wie eben) adj. anzusehen, zu betrachten: अनिर्वर्णनीयं परकलत्रम् ÇĀK. 64, 8.

निर्वर्तक (vom caus. von वर्त् mit निस्) adj. vollbringend, zu Wege bringend: साधकं निर्वर्तकं कारकसंज्ञं भवति VĀRT. zu P. 1, 4, 23. क्रतु-निर्वर्तकस्याश्वस्य ÇĀK. zu BRH. ĀR. UP. S. 57. यस्मिन्क्रोद्धो नाम पर्व-तरङ्गो द्वीपनामनिर्वर्तक आस्ते der dem Dvīpa den Namen giebt d. i. nach dem der Dv. benannt wird BHĀG. P. 5, 20, 18.

निर्वर्तन (wie eben) n. das Vollbringen, zu-Wege-Bringen: उद्गोष्ठं ÇĀK. zu BRH. ĀR. UP. S. 86. साधन = निर्वर्तन (lies निर्व) AK. 3, 4, 48, 122.

निर्वर्तनीय (wie eben) adj. zu vollbringen ÇĀK. 77, 2 im Prākṛit. fehlerhaft für निर्वर्तनीय MĀLAV. 71, 1, wie schon WEBER vermutet hat.

निर्वर्तिन् (von वर्त् mit निस्) adj. 1) sich ungehörlich aufführend, ungezogen: अति° KATHĀS. 26, 58; vgl. निर्वृत्ति. — 2) (vom caus.) vollbringend, thugend: आत्मकार्य° ÇĀK. CH. 103, 13. so ist auch in der Ausg. von BÖHTL. 68, 13 statt °निर्वर्तिनीनाम् zu lesen; vgl. die v. l. bei MONIER WILLIAMS S. 207.

निर्वर्त्य (vom caus. von वर्त् mit निस्) adj. zu vollbringen, zu Wege zu bringen, was vollbracht —, zu Wege gebracht wird TRIK. 3, 3, 4. DAÇAR. 1, 12. RĪGĀ-TAR. 4, 532. ÇĀK. zu BRH. ĀR. UP. S. 81. 263. (एकारिकां) एक-प्रयत्ननिर्वर्त्यो भवतः so v. a. hervorzu bringen, auszusprechen Schol. zu VS. PRĀT. 4, 142. Davon nom. abstr. °त्वं n. ÇĀK. zu BRH. ĀR. UP. S. 60. 272. Vgl. u. कर्मन् 6, a.

निर्वसु (निस् + वसु) adj. besitzlos, arm; davon nom. abstr. °त्वं n. Armuth: अति° RĪGĀ-TAR. 6, 49.

निर्वृत् adj. fest, = दृढ TRIK. 3, 1, 19. ÇKDR. und WILSON lesen hier निर्भट.

निर्वृत्त (von वृत् mit निस्) n. Ausgang, Ende, Schlussact AK. 1, 1, 2, 15. H. 1314. काम° Spr. 365. मानस्य AMAR. 24. रत्ते: RĪGĀ-TAR. 3, 508. तस्य निर्वृत्ताद्भ्यां भुजः 6, 180. DAÇAR. 1, 44. निर्वृत्ताङ्गानि SĀH. D. 161, 7.

निर्वृत्तिर् (wie eben) nom. ag. sondernd, scheidend: आकाशो वै नाम नामत्रयोर्निर्वृत्तिः (= निर्वाण, व्याकर्ता ÇĀK.) KĀND. UP. 8, 14.

निर्वीक (von वच् mit निस्) in कर्ण° m. N. pr. eines Mannes MBH. 12, 8901.

निर्वीक्य (निस् + वा°) adj. f. आ sprachlos R. 6, 98, 14.

निर्वीच् (निस् + वाच्) adj. stumm BHĀG. P. 4, 25, 54.

निर्वीच्या (von वच् mit निस्) adj. zu erklären, näher zu bestimmen RV. PRĀT. 15, 6. अनिर्वीच्याम् als Erkl. von कामपि MALLIN. zu KUMĀRAS. 7, 18.

निर्वीच् (nach dem Schol. = निस्-अव-अच्) adj. äusserlich: तस्मादिमे प्राणा विध्वञ्चो ऽवाञ्चो ऽनु निर्वीच् ÇĀK. Br. 7, 9, 17, 2.

1. निर्वीण (partic. praet. pass. von वा mit निस्) adj. 1) erloschen P. 8, 2, 50. VOP. 26, 101. अग्नि, प्रदीप P., Sch. AK. 3, 2, 45. H. 1494. R. 6, 70, 50. मेधा निर्वीणाङ्गारवर्चसः HARIV. 2391. 4100. निर्वीणास्तात KUMĀRAS. 2, 23. दीप NITIPR. 13 in HAB. Anth. 528. PRAB. 28, 13. uneig.: अनिर्वीणो दि-वसः ÇĀK. 39, 20, v. l. निर्वीणभूयिष्ठमथास्य वीर्यं संधुतयस्तीव वपुर्गुणेन KUMĀRAS. 3, 52. श्रोत्रम् RĪGĀ-TAR. 5, 147. — 2) bei dem das Lebensfeuer erloschen ist, vollkommen beruhigt, erlöst von den Banden des Lebens: निर्मन्युरपि निर्वीणो यतिः स्यात्समदर्शनः MBH. 13, 2178. मुनि AK. भित्ति P., Sch. — 3) अ° von einem vor Kurzem eingefangenen Elephanten, der sich noch nicht beruhigt hat, noch wild ist: अरुतुदमिवालायनमनिर्वीणस्य (नवबद्धस्य v. l.) दत्तिनः RAGH. 1, 71. a lavando cohibitus ST. = निमग्नः ÇKDR. angeblich nach AK.

2. निर्वीण (nom. act. von वा mit निस्) n. 1) das Erlöschen: निर्वीण-काले दीपस्य MBH. 4, 716. HIT. 1, 69. 123. निर्वीणमेव्यति कथं स मनोम-वाग्निः AMAR. 98. पितुः शरीरनिर्वीणम् (auf dem Scheiterhaufen) R. 2, 77, 8. uneig. so v. a. das zu-Ende-Gehen, Verschwinden: सर्वधर्माणाम् MBH. 12, 12931. कर्म° BHĀG. P. 1, 6, 29. 5, 7, 8. संक्षेप° 4, 5, 40. विभव° 9, 4, 16. 6, 5, 11. संकल्प° 4, 9, 27. निर्वीणं कर्त्तु wohl so v. a. machen, als wenn Etwas nicht geschehen wäre, seinem Worte untrew werden HARIV. 7643. das Erlöschen der Lebensflamme, Auflösung, Erlösung, die ewige Seligkeit, die Vereinigung mit der Gottheit: विहाय सर्वसंकल्पा-न्बुद्ध्या शारीरमानसान् । शनैर्निर्वीणमाप्नोति निरिन्धन इवानलः ॥ MBH. 14, 543. स आसीदासन्ननिर्वीणः प्रदीपार्चिरिव RAGH. 12, 1. निर्वीणमच्छति मनः सक्तुः यथार्चिः BHĀG. P. 3, 28, 35. RĪGĀ-TAR. 3, 470. निर्वीणं हि सुदुष्प्राप्यं बहुविधं च मे मतम् MBH. 12, 631. निर्वीणमुपपद्यते 783. 6966. ज्ञातीमरणमीदृशां यतीनां यततां विभो । निर्वीणद 13, 1051. निर्वीणं ना-धिगच्छेयुर्जीविषुः पशुजीविकाम् 3, 1185. जगाम शाश्वतो सिद्धिं परं निर्वी-णलक्षणाम् 15487. °पथगत् HARIV. 11643. BRAHMOPIANISHAD bei WE-BER, Ind. Lit. 153. BHĀG. P. 1, 16, 24. 3, 25, 28. 29. 33, 30. Verz. d. Oxf. H. 90, a, 10. Verz. d. B. H. 193, 10 v. u. ब्रह्म° das Erlöschen im Brah- man, das Eingehen in das Br. (vgl. निर्वीण = संगम MED. p. 59) BHĀG. 2, 72. 5, 24. BHĀG. P. 4, 6, 39. Bei den Buddhisten ist Nirvāṇa das voll-ständige Erlöschen des Individuums (= शून्य ÇĀBDAR. im ÇKDR.) CO-LEBR. Misc. Ess. I, 401. fg. BURN. Intr. 18. 516. fgg. 589. fgg. LALIT. 106. 233. 262. 290. Lot. de la b. l. 114. 116. WASSILJEW 84. 93. fg. HIOUEN-THSANG (s. d. Index von ST. JULIEN). निर्वीण = मोक्ष, अपवर्ग u. s. w. VOP. 26, 101 (mit dem partic. identificirt). AK. 1, 1, 4, 15. TRIK. 1, 1, 133. 3, 3, 132. H. 74. an. 3, 211. MED. p. 59. HALĀJ. 1, 124. = विश्रान्ति (so ist mit ÇKDR. st. विश्रान्त zu lesen) H. a. n. = अस्तंगमन MED. — 2) vollkommene Zufriedenheit, Seligkeit, die höchste Wonne: स पीत्वा शीतलं तोयं पिपा-सार्ति महीपतिः । निर्वीणमगमद्दीमान्सुखी चाभवत्तदा ॥ MBH. 3, 10433 fg. तव (विज्ञोः) विक्रमणीर्देवा निर्वीणमगमन्पदम् (परम्) 13502. मही निर्वीणमगमत्परम् HARIV. 11345. 12370. R. 1, 37, 14. MĀLAV. 36. निर्वी-णाय तरुच्छाया तप्तस्य हि विशेषतः VIKR. 62. अर्तज्ञसुनिर्वीणादान MĀRK. P. 15, 56. स च ताभ्यां नृपसुतः परं निर्वीणमाप्तवान् । विनोदैर्विधौ 20, 13. अये लब्धे नेत्रनिर्वीणम् ÇĀK. 33, 2. निर्वीण = निर्वृत्ति TRIK. 3, 3, 132. MED.